

KUTSAL KAVRAMLARI SORGULAMAK: KÜRT MESELESİ BAĞLAMINDA KARDEŞLİK, BİR ARADA YAŞAMAK ve BİRLİK¹

“...unsurların birliği, menfaatlerin birliğinden ibarettir.”²

Ayhan Işık³

Bir arada Yaşamak, Kardeşlik, Birlik kavramlarını Türkiye’de Kürt meselesi gündeme geldiğinde sıkça duymaktayız. Bunlar, sağduyu ve hoşgörü gibi sözcüklerin güçlendirici arka fonu olarak da kullanılmaktadır. Türkiye’de çift taraflı bir gerilim-çatışma sürmekte ve yukarıda saydığımız kavramlar da bu gerginliği masseden bir role bürünmektedir. Birçok çevre, hareket, parti, kişi bu kavramları kullanarak gerginlik önleyici bir pozisyonu benimserken çatışmanın sebeplerini gözardı etmektedir. Hatta kullandıkları bu “yumuşatıcı” kavramların, meselenin sürmesinde payı olduğunu hesaba katmamaktadır. Bu kavram troykası, anlam derinliğinde ciddi manada bir hiyerarşiyi barındırmaktadır. Bir arada yaşamaya vurgu yapılırken veya birlik’ten bahsedilirken farklı olanın dışlandığı veya bahsedilen birliğin öznesine benzetildiği bir süreç işlemektedir. Kardeşlik sözcüğü ise başlı başına bir hiyerarşidir ve abi olanın küçük kardeş üzerindeki tasarruf hakkını hatırlatmaktadır. Bu kavramlara dair oluş(turul)an retorik, sadece günümüzde veya son otuz yıllık hareketli politik ortamın ürünü değil yaklaşık yüz yıldır süren bir anlatının sonucudur.

Bir arada yaşamak için kimi hukuki düzenlemeler, toplumsal ve siyasal bir mutabakat gerekiyor. Türkiye’de sürekli birlikte yaşamaya vurgu yapılırken, bunun eşitliği sağlayıcı hukuki sözleşmelere dayanan yasal yönü hep görmezden gelinir. Bu anlatı daha çok duygusal söylemler üzerinden farklı etnik ve kültürel yapılar arasında var olan eşitsiz durumun devamını sağlayan biçimlerde üretilip kullanılıyor. Kardeşlik sözcüğünün bu kadar kullanılması -eşitliği çağırırsa da- eşitsizliği gizleyip manevi bir role büründürmesindendir. Bunlar pek hesaba katılmadan günümüzdeki çatışma halinin Kürt ve Türk toplumlarının yüzyılları bulan ortak deneyimlerini ve biraradallığını engellediğinden bahsediliyor. Oysa bu iki ayrı grup aynı mekânı çok fazla kullanmadılar. Çoğunlukla farklı yaşam alanlarında ve aynı zamanda iç içe geçen, birbirlerini etkileyen kültürleriyle ayrı coğrafyalarda, yan yana yaşadılar. Kürtler ve Türklerin kısmi de olsa bir arada yaşamaya başlamaları 20. Yüzyılın ortalarına kadar uygulanan zorunlu iskan politikalarıyla, bu tarihten itibaren de kitlesel olarak Kürtlerin büyük kentlere başlayan ekonomik göçleriyle ve daha yoğun bir biçimde 1990’larda devletin köyleri yakmasının bir sonucu olan zorunlu göçle açıklanabilir (Jongerden,2008:307). Öncesinde büyük nüfus yoğunlukları halinde birlikte yaşamaktan pek bahsedemeyiz. Ne var ki aynı mekân kısmen paylaşılsa bile birlikte yaşanmadığını, iki tarafın veya genel olarak Kürtler ile devletin birbirlerini dışladığını görmek mümkün. Bunun

¹ http://www.toplumvekuram.org/index.php?option=com_content&view=article&id=42:kutsal-kavramlari-sorgulamak&catid=19:siyaset

² Birlikte yaşamaya verilen önemli bir cevap İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin kurucularından Abdullah Cevdet’in 1913 yılında yayınlanan Rojî Kurd dergisinin ikinci sayısında yer alan ve birarada nasıl yaşanacağını İsviçre modeli üzerinden de tartıştığı *İttihad Yolu* adlı makalesindeki bu sözüdür.

³ Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü Öğrencisi

tarihsel örnekleri arşivlerdeki devlet yazışmalarında da mevcuttur: 1895 yılında Kürdistan'ın farklı kazalarında naiblik yapmış olan Ahmet Fazıl Efendi'nin merkeze yazdığı *Kürdistan Malumatı* başlıklı raporda vurguladığı nokta Kürtlerin Osmanlı devletine bakışını -ve tersi-onlarla bir arada ve kardeşçe pek yaşamadığını da göstermektedir; “Müslümanlar genelde ‘afiû veya mutassıb olduklarından bize, Hanefi Müslümanlara dahi bir nevi nefret ve tereddütle bakarlar. Onlar Siirtli, Vanlı biz ise Osmanlı yani yabancı ve ayrı gayrı görünmekten kurtulamamışız.” (Demir, 2010:218)

Bu topraklarda yaşayanlar sadece Kürtler ve Türkler değildi. Ermeniler, Rumlar, Süryaniler, Çerkezler, Lazlar ve daha birçok farklı etnik yapıya ve kültüre sahip grup pek eşit olmasa da hem farklı kamusalıklar hem de iç içe geçen hayatlar yaşadılar. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluş döneminden önce başlayan ve sonrasında da devam eden tekleştirme-Türkleştirme politikaları ve bunu hayata geçirmek için oluşturulan kurumlar sonucunda bu farklılıklar büyük oranda “giderildi.” Musevi kökenli resmi ideolog Mois Kohen'in (Tekin Alp) Türk ocaklarına sunduğu “Türkleştirme” programında İsmet İnönü'den alıntılanarak vurguladığı üzere vazife; “bu vatan içinde bulunanları behemahal Türk yapmaktır.” Bunun yolunun da Türk Ocakları'ndan geçtiğini söyler; “Türk ocakları, içinde bulundukları milliyetler için birer menba-ı feyz olmağa başlamalıdır” (Bayrak, 1993: 526-7). Cumhuriyetle birlikte amaçlanan birlikte yaşama, *arta kalanlarla* (Kürtler ve diğer müslüman gruplarla) ‘birlikte yaşadık’ vurgusu üzerinden yeni bir konseptle kurgulandı. İttihat ve Terakki hükümeti ile başlayan ve Cumhuriyet sonrası inşa edilen yeni ulus-devlet, azınlık statüsü ile gayri-Müslimleri dış-arı-layıp marjinalize ederken Kürtleri de Türklük çatısı altında asimile edilecek potansiyel Türkler olarak hesapladı (Dündar, 2008: 143-4). Kazım Karabekir, *Kürt Meselesi* adlı çalışmasında, Kürtlerin Hitit'lerden, yani en eski Türklerden olduğunu söyler. Ve yine Kürt-Türk kardeşliğini de *birlik* tanımlaması üzerinden yaparken Kürtleri ve onlara duyduğu kardeşçe ihtiyacını temellendirirken sonuç yine *Türk dostu olmayan* ve dışlanan Ermenilerin bertaraf edilmesi üzerindendir: “Kürt İstiklali diye çalışanlar düşmanlarımızdır. Maksatları Kürtleri bizden ayırdıktan sonra Ermenistan yapmaktır. Kürtleri mahvedeceklerdir. Bunun için Türk ve Kürt kardeşler bu felakete meydan vermeyiniz” (1994: 10).

Duygusallıkla bezenmiş ve “bu toprakları birlikte kurtardık, düşmanlarımızı birlikte yendik” söylemiyle yeni bir birliktelik pekiştirilmeye çalışıldı. Bu pekiştirme uğraşlarının dışlananları, elimine edilen öteki “birlikte yaşananlardı.” Günümüzde ise Kürt meselesi bağlamında bu vurgu sıkça yapılmaktadır. Çünkü birlikte yaşanan Kürtler, uzun yıllardır konumlarından ve statü(süzlük)lerinden şikâyetçi olmaya başladılar ve eşitlik istiyorlar. Birlikte yaşamak vurgusunun üzerinden şekillenen ve gerçekliği örtbas eden şey tam da bu reddedilen eşitsizlikti. Bin yıldır birlikte yaşadık söyleminin devlet yetkililerince ve bu düşünceye yakın kişilerce kullanılmasının sebebi, bu söylemin anlamsızlaşmaya başlaması ve Cumhuriyet'ten günümüze dek Kürtlerin statüsüzlüğü üzerinden korunan durumun sürüdürülmesine duyulan ihtiyaçtandır. Öte yandan daha iyi niyetli olanlar ve muhtemel bir iç çatışmayı engellemek isteyenler tarafından da birlikte yaşadık söyleminin sürekli dile getirilmesinin ve gündemde tutulmasının sebebi de buna yeni, eşitlikçi ve farklı bir anlam katmak istemelerindendir.

Kürtler ve Türkler'in “birlikte yaşama” deneyimleri cumhuriyete kadar genelde iki türlü seyretmiştir. İlki Kürt isyanları/direnışleri ve Osmanlı İmparatorluğu yetkililerince doğu sınırındaki savaşlarda güvenilmeyip (Dündar, 2008: 143), tehlike olarak görölmeleri nedeniyle zorunlu iskan politikalarıyla Batıya sürgün edilen *isyancı* aşiretler, aşiret liderleri,

şeyhler, ve aileleri,⁴ (Dündar, 2008: 413, Kieser, 2005:711, Jongerden,2008:250),diğeri de çalışmak için gelen az sayıdaki Kürt'ten bahsedilebilir.⁵ Bu çift yönlü aynı mekânı kullanma biçimi de eşitlik temelinde birlikte yaşamının bir gerekçesi olarak ele alınamaz. Eşitsiz ve istek dışı bir aynı mekânı kullanma deneyimi söz konusudur. Bu söylemin güçlendirilmesi için kullanılan *Kardeşlik*, *Bir arada Yaşamak* ve *Birlik* kavramları burada farklılıkları (eşitsiz bir biçimde) bir arada tutan çimento işlevi görmektedir. Ve Türkiye’de bin yıldır birlikte yaşadık söylem ve ezberleri de Kürtlerin bu nitelikleri (sürgün olmak ve hizmet etmek) benimsenerek kabul edilmektedir. Bir arada yaşamalıyız söyleminin altındaki temel mentalite de varolan bu eşitsiz tanıma ile birlikte yaşama deneyiminin sürdürülmesi amaçlıdır. Son yıllarda yaşanan linç olayları da bu eşitsizliğin Türk toplumu tarafından da benimsendiğini göstermekte ve var olan konumlarını kaybedecekleri endişesinin (Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerindeki reformların veya Batılılaşma uğraşlarının imparatorluk içindeki Müslümanlarda yarattığı kaybetme korkusuna ve millet-i hâkime olan statülerinin yitmeye başlamasına benzer bir durumdur. Ki bu halet-i ruhiye daha sonra Ermeni, Rum, Yahudi, Roman ve Kürtlere yönelik linçlere kadar vardırıldı) onların bu linçlerde rol almalarındaki temel dürtüleri olabileceğini akla getirmektedir. Kürtlerin son yıllarda maruz kaldığı linç olaylarının sebebi; iddia edilenin tam aksine Kürtlerle Türklerin şimdiye dek bir arada pek yaşamadığını, yaşansa bile bunun aynı haklara sahip grupların bir aradalığı olmadığını, özellikle Kürtlerin, ulusal mücadelelerinin bir sonucu olarak batı kentlerinde kamusal alandan daha eşitlikçi haklar talebinde bulunmalarıyla orantılı olduğunu söyleyebiliriz. Kürtler, sürgün ve hizmetçilik konumlarından kurtulup kamusal alanda daha fazla görünür olmaya başladıkça, daha eşitlikçi bir hukuk talebinde bulundukça, “egemenlikten” pay istedikçe linç olaylarıyla karşılaşmaya başladılar. Linç vakaları, Kürtlerin aynı mekânı eşit bir biçimde paylaşmayı istemelerinin ardından Türk tarafının, birlikte yaşamaya karşı gösterdiği belki de ilk organize reflekti. Ev sahibi konumunda olan Türk tarafı, “konuklarının” evden daha fazla yararlanma, hatta ev içinde eşit olma talebini “hükümlerane özne” buyurganlığıyla reddetmekteydi.

Birlikte yaşamının bir harcı olarak kullanılan kardeşlik ise, bir aileyi, ağabeyliği, kız kardeşliği evi, ev sahipliğini, konukluğu, evin büyüğü olmayı, küçük kardeşliği ve buradan yola çıkarak evin bir efendisi olduğunu, geriye kalanların bu efendiye tabi olmasını ve hadlerini-sınırlarını bilmesi gerektiği gibi anlamları ve sözcükleri hatırlatmaktadır. Bir ev sahibi varsa kalanlar kardeş bile olsa o evin konuğudur. Dolayısıyla konuk, ya da misafirler ev içinde kendilerine belirlenen sınırlar dâhilinde kaldıkça “birlikte yaşamak” mümkün olmaktadır. Derrida, *Konuksev(-er-/mez)lik* başlıklı yazısında ev sahibinin konuğunu ağırlama sınırlarını şöyle dile getirmektedir; “...ağırlamanın koşullarını evin patronunun, kabul edenin, kendi evinde, kendi devletinde, kendi ulusunda, kendi kentinde efendi olanın, kendi evinde efendi olarak kalanın tanımladığı yerde; dolayısıyla koşulsuz ağırlamanın, kapıyı koşulsuz olarak geçmenin olmadığı yerde yapar” (Derrida, 1999: 47). Evin efendisi baba -ya

⁴ Mehmet Bayrak’ın *Kürtler ve Ulusal Demokratik Mücadeleleri* adlı çalışmasında *Tehlikeli Bulunan Ailelerin Batıya İskânı* başlıklı bölümde şark ıslahat encümeninin hazırladığı kararnameden alıntılanmış kısım aslında Osmanlı devleti döneminden kalma bir anlayışın Cumhuriyet’in kuruluşundan sonra da devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir: “*isyanı teşvik ve idare etmiş olanlar ile bunların akraba ve taallûkatı ve rüesadan hükümetin şarkta kalmalarını müvafık görmediği eşhas, aile ve taallûkatile beraber garpte hükümetin göstereceği mahallere nakledilecektir.*” (Bayrak, 485) Osmanlı devletinde ve cumhuriyet’in erken dönemlerinde isyanı teşvik edenler sadece yukarıda bahsedilen elit gruplarken, 1990’lar sonrası bu teşviki yapan ve bunun sonuçlarına maruz kalanlar milyonlara ulaşmıştır!

⁵ Rohat Alakom *Eski İstanbul Kürtleri* isimli çalışmasında Kürtlerin İstanbul’a gruplar halinde ilk gelişlerinden ve hangi işlerde çalıştıklarından bahsederken hamallığa özel bir vurgu yapmaktadır. Kürt hamalların ilk kez 18. yüzyılda payitahta geldiklerinden ve “İstanbul’da yaşayan Kürt topluluğunun büyük bir kesimini bu hamalların” oluşturduğundan bahseder (1998:139-146).

da modern zamanların eşitlik, yurttaşlık kavramlarına sığınarak kardeşliğe indirgense bile büyük kardeş- olurken, küçük kardeş(ler) konuktur, geçicidir, gidicidir. Evin sahibi, ev sahipliği konumunu sürdürmek için bu geçiciliği hep devam ettirmek ister. Meyda Yeğenoğlu'nun ifadesiyle, "Ev sahipliği konumunu idame ettirmek sayesinde bu [hükümrân] özne, eve hangi konukların çağrılacağını ve hangi koşullarda o evde bu konukların bulunacağını da belirler."⁶

Türkiye'deki kimi parti, hareket ve anlayışın yanında sol gruplar da, *Yaşasın Halkların Kardeşliği* sloganı etrafında kenetlenip Kürtlerle kardeş olduklarını, bir arada yaşanabileceğini ilan etseler bile, onları eşit görmediklerini birçok ifadelerinde ortaya koymaktadırlar. Yeğenoğlu, hükümrân ev sahibi özne dediği solun, tuttuğu kapının koşulsuz olarak geçilmesini hala kabullenemediğini şöyle özetlemektedir: "hükümrân ev sahibi özne konumundan konuşabilmekte kendini rahat hisseden bir sol, "Kürtlere kapımız açıktır, buyursunlar aramıza gelsinler" dediği anda benim ilk dikkatimi çeken şey, kapıyı açan hükümrân öznenin, bu kapıyı, keyfi ne zaman isterse, ne zaman onun terimleriyle ya da kurallarıyla konuşulmadığını hissederse kapatabilme potansiyeline sahip oluşu"⁷ Solun belki de Kürt hareketiyle eşit bir ilişki kuramamasının altındaki temel sıkıntısı, kemalizmin yoğun etkisinin de hissedildiği bu yaklaşımı olmaktadır. Yeğenoğlu iyi niyetli solun bu hiyerarşiyi "istemeden" de olsa vurguladığını anlatırken, solun dışında kalan diğer kesimler ise bu eşitsizliğin doğal olduğu anlayışı üzerinden hareket etmektedir.

Milliyetçi ve Kemalist çevreler gibi devletin-ülkenin sahipleri konumundaki cumhuriyet elitleri, var olan-oluşturulan statünün (Kürtler açısından statüsüzlüğün) devamını kardeşlik ve birlik kavramları üzerinden isterken⁸, *liberal* islami hareketlerin çoğu daha popülist söylemlerle dini vurgular üzerinden kardeşliğe manevi bir anlam atfederek varolan durumu sürdürmekte ve yeniden üretmektedir.⁹ Bu söylem son zamanlardaki "açılım" politikalarında da sıkça vurgulanmaktadır. Öyle ki Kürt Açılımı'nın *Milli Birlik* projesine nasıl dönüştüğünü kardeşlik, birlik ve terör gibi kavramları yanyana getirip kullanma *başarısını* üç kısa cümleyle Erdoğan'dan daha iyi gösteren olamazdır: "*Hedef milli birlik ve kardeşlik projesidir. Süreç demokratik açılım sürecidir. Burada tabi ki öncelikli sorun terörle, terör sorunuyla mücadeledir.*"¹⁰ Yine bu kesim nostaljik bir geri dönüşle imparatorluk döneminde çokça kullanılan dini referanslı ve hukuki bir önemi olmayan ümmet gibi kavram ve algılayışları günümüze uyarlamaya çalışarak, Kürt meselesi gibi ulusal ve teritoryal bir konuyu -bu toplumdaki dini duyarlılığın da hesabını yaparak- islami bir vurguyla yumuşak bir biçimde

⁶<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetay&ArticleID=971523&Date=20.01.2010&CategoryID=42>

⁷ a.g.y.

⁸ "...Türkiye'nin kendi içerisinde kardeşlik ve uyum varlığının yerleştirilmesi temel neden olmalıdır. İnsanlarımız arasında *milli mücadelenin ardından sağlanmış olan iç barışımızın*, kardeşliğimizin, birbirimize değer veriyor olmamızın, birbirimizin inancına, etnik yönlerine, mezhebine saygı gösteriyor, değer veriyor olmamızın, ortak bir milli kimlik etrafında birlik ve beraberlik noktasına getirilmiş olmasının [italikler vurgu içindir] en büyük dayanak olduğunu unutmamalıyız." <http://www.cumhuriyet.com.tr/?im=yhs&hn=96608>

⁹ Başbakan Erdoğan "Halkımızın tümünü kucaklıyoruz, dışlamak bizim anlayışımızda yok. Ayrımcılık bizim anlayışımızda yok. Dedim ya yaradılanı yaradandan ötürü seviyoruz. Bizim anlayışımız bunun üzerine inşa edildi.(...) Bizim *tarihimiz bir, kültürümüz bir, medeniyetimiz bir, türkülerimiz bir*, acılarımız, sevinçlerimiz bir (...) Sarı gelin türküsü çalındığında, sözleri hangi dilde olursa olsun, ezgisiyle yürekleri titreyen biziz. Hazreti Hüseyin Kerbela'da Sahra'ya düşenden beri göz yaşı döken hep birlikte biziz. Sema ile elini göğe ve yere açan da biziz, semah ile kainat gibi dönen de biziz" diyerek bir ve biz vurgularıyla meselenin etrafında dönmekte, çözüm için somut söylemler ve adımlardan ziyade popülist vurgularla konuyu geçiştirmeye çalışmaktadır.

http://www.akparti.org.tr/basbakan-erdogan-hedef-milli-birlik-ve-kardeslik-projesid_6449.html

¹⁰ a.g.y.

geçtiştirerek *çözmeyi* istemektedir. Solun *ulusalcı* kesiminde ise birlik ve beraberlik sözcükleriyle aynı cümlede kullanılan ve ezber haline gelen kardeşliğe yüklenen misyon, kısmi bir makyajla varolan “birliğin” sürdürölmesidir.¹¹ Oysaki, demokratik temsiline izin verilmeyen ve insan ve azınlık hakları yaygın şekilde ihlal edilen grubun, dışsal ve içsel kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğu yönünde hukukçuların oybirliğine vardığı bir zamanda (Akbulut, 2008:360) hala *birlikten*, *kardeşlikten* bahsederek meselenin hukuki tarafını gözardı eden bir anlayış pek ironik olmaktadır.

Kürtler ise kardeşliği isterken eşitliği çağrıştırması üzerinden bir anlam üretseler de aslında farkında olmadan küçük kardeş olduklarını bu söylemle tekrarlıyor. Kürt hareketi de kardeşlik terimini çokça kullanıyor. Diğer parti, hareket ve grupların aksine Kürt hareketin bu kavrama attettiğı rol genelde eşit haklara sahip olmak anlamındadır. Geçen yüzyıl boyunca da Kürtler bunu farklı biçimlerde ifade ettiler. Kadri Cemil Paşa’nın (Zinar Silopi) 1969 yılında bitirdiğı *Doza Kurdistan* adlı çalışmasındaki kardeşlik söyleminde, yüzyıllardır birlikte yaşadık vurgusuna gönderme yapılsa da, Türkiye’deki birçok kesimin zihinlerinde oluşan ve Kürtler tarafından reddedilen ve eşitliği gizleyen günümüzdeki anlamından ziyade, kardeşliği iki farklı milletin bir aradalığı üzerinden kurgulayan ve bunu talep eden bir biçimde dile getirdiğini görmek mümkündür (Bayrak, 1993:618).¹² Fakat son zamanlarda kardeşlik, Kürtler nezdinde daha çok “bu nasıl kardeşlik?” gibi bir varyansına dönüşüyor.¹³ Bu gibi açıklamalarla aslında varolan eşitsizliğe dönük bir tepki ortaya konulurken kardeşlik söylemi üzerinden birlikte yaşamaya dair inançsızlık da dile getiriliyor. Kürt meselesi şimdiye dek kardeşlik ve birlik söylemleriyle duygusal anlamlara büründürölüp ısrarla manevi bir alana çekilmeye çalışılsa da, çözüm konusunda son zamanlarda yerelden yönetim ve demokratik özerklik vurgularıyla daha hukuki bir dil ve zemin kullanılmaya başlanıyor.¹⁴

Sonuç olarak, birlikte yaşamaya dair tartışmalar yaklaşık yüzyıldır sıcak bir biçimde varlığını sürdürmektedir. Yukarıdaki veciz sözden de anlaşıldığı üzere birlikte yaşamak, kardeşlik ve birlik gibi tartışmaları duygusal bir atmosferden çıkartıp daha gerçekçi ve hakkaniyetli bir zemine çekmek elzemdir. Kürtler birlikte yaşamayı (veya yaşamamayı), eşitliği ve daha hakkaniyetli bir sistemi istiyor olabilir, fakat eşitsizliği üreten bu kavramlarla veya onların günümüzdeki anlamlarıyla çözüm arandıkça ne yazık ki meseleyi yaratanlarla aynı safta kalacaklardır ve bu, söylem olarak kendi eşitsiz konumlarını sürdürmeleri demektir. Kürtlerin var olandan daha farklı, duygulardan sıyrılmış, müzakere edici ve reel politik bir dil üretmeleri gerekiyor. Kürt meselesi ve tüm “ötekiler” için kullanılan bu kutsanmış, dokulmayan kavramlar, eşitsizliğin vurgulanmasının ve sürdürölmesinin gündelik dili ve aracı oluyor. Bu durum özgürlüğü ve eşitliği aynılaşma ve benzeşme üzerinden anlamlandıran ve bunu sıkça kullanarak yeniden üreten bir *sistem* halidir. Muhafazakâr, milliyetçi ve kemalist çevrelerin ağabey konumundaki “doğal” duruşları, bu söylemi-sistemi sürekli yenileyerek, genelde farklı etnik yapılar ve kültürlere dönük sorunlarda, özelde de Kürt meselenin devam

¹¹ Bu söylemi TKP’nin hazırladığı *Barış, Kardeşlik ve Birlik* bildirgesinde açıkça görebiliriz. <http://www.tkp.org.tr/dosyalar/tkp/baris-kardeslik-birlik.pdf>

¹² “Kürt milli haklarını itiraf etmek şartıyla bu iki milletin birbiriyle anlaşarak, müşterek bir idare dahilinde kardeşçe yaşamasının gerekliliğini düşünmek zamanı çoktan gelmiş değıl midir? (...) Türk hükümetlerinin Kürtler hakkındaki insanlık dışı muamelelerine rağmen, Türk milleti arasında Kürtlerle kardeşçe, dostça beraber yaşamak ihtiyacını duyan ve bunun her iki millete de getireceğı faydayı takdir eden değerli düşüncelere sahip kimselerin bulunduğı takdirle görölmektedir.”

¹³ <http://firatnews.org/index.php?rupel=nuce&nuceID=2952>

¹⁴ <http://www.bdp.org.tr/yayinlarimiz/demokratik-ozerklik/demokratik-ozerklik.html>

etmesinde ciddi bir rol oynuyor. Sol ise Kürtlerin her açıdan özgürlüğünü isteyeceğine bu anlatıya kendi perspektifiyle su taşıyarak, istemeyerek veya isteyerek de olsa varolan durumun sürdürülmesine katkı sağlıyor. Kürtler de son yıllarlardaki linçlerden sonra pek inanmasalar da, hakları için verdikleri mücadelede karşıtını ve onun ahalisini ürkütmemek ve daha güleç yüzlü bir talepkar olmak için bu anlatıya ortak oluyor. Kürtler hukuki bir kazanım açısından bu sözcükleri en az kullanan kesim olacaklarına, tersi bir biçimde en fazla dillendirenler oluyor. Kısacası kutsallaştırılan bu anlatıda ters giden şeyler var.

Kürt meselesi gibi çetin bir konunun, çözümünden ziyade hep kendini yenileyen sisyphe'sun o anlamsız döngüsüne benzeyen bu söylemlerden kurtarılması veya bu kavramların daha hukuki bir zemine çekilmesi gerekiyor. Var olan mesele ruhsal bir *birliğin ve kardeşliğin* mayasının yeterince tutmadığını, olsa da tüketildiğini gösteriyor. Bu nedenle birlik, farklı olanın kabul edilmesi üzerinden korunmak veya yeniden tesis edilmek isteniyorsa, tartışmaların daha pragmatik bir zemine çekilmesi, ötekileştirilenlerin çıkarlarının gözetilmesi, toplumda ümmet-millet-devlet söylemlerine güven ortamı pek kalmadığından tüm bu tartışmaların yasal güvenceye alınması daha eşitlikçi ve hakkaniyetli bir bir arada yaşamın ve/veya ayrılığın (belki de son günlerde çokça kullanılan özerkliğin) temellerini atabilir. Çünkü ayrılma veya ayrılma isteği genellikle, çoğunluktan farklı olan kültürünü özgürce yaşayanların, dilini özgürce kullananların, dininin gereklerini yerine getirebilenlerin değil, tam aksine, bu imkanlara sahip olamayanların tercihi olmaktadır (Akbulut, 2008:361). Kürt meselesinin çözümünde kutsallaştırılmış bu kavramların dokunulmayan anlamlarından sıyrılma, daha *basit*, işlevsel ve garantörlük sağlayan bir dil üretmek çözüm için oldukça önemlidir. Bu dilin de tartışmaya çalıştığımız manevi alana hapsedilmiş bu kavramlardan ziyade daha politik ve hukuki bir dil olduğu aşıkardır.

Kaynakça:

- Akbulut, Olgun. 2008. *Barış İçinde Birlikte Yaşamının Hukuk Zemini*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık
- Alakom, Rohat. 1998. *Eski İstanbul Kürtleri (1453- 1925)*. İstanbul: Avesta Yayınları
- Bayrak, Mehmet. 1993. *Kürtler ve Ulusal Demokratik Mücadeleleri Üstüne Gizli Belgeler*. Ankara: Özge Yayınları.
- Cevdet, Abdullah. 2002. *İttihad Yolu*. Rojî Kurd Dergisi içinde. Sayı 2. İstanbul: War Yayınları (Weşanên War).
- Derrida, Jacques. 1999. “*Konuksev(-er-/mez-)lik*”.Pera, Peras, Poros: Yabancı'nın Uzamlaşması ve Zamanlaşması. Jacques Derrida ile Felsefi Atelye (Fransızca ve Türkçe paralel metin) içinde. (der.) Ferda Keskin, Önay Sözer. İstanbul: YKY. s. 17-71.
- Demir, Bahattin, N. K. Dinç, A. Işık, İ. Şahin. 2010. *Kürdistan Malumatı*. Toplum ve Kuram Dergisi. Sayı 3. İstanbul: Toplum ve Kuram Yayınları
- Dündar,Fuat. 2008. *İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskan Politikası (1913-1918)*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Dündar,Fuat. 2008. *Modern Türkiye'nin Şifresi / İttihat Ve Terakki'nin Etnisite Mühendisliği (1913-1918)*. İstanbul: İletişim Yayınları
- <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetay&ArticleID=971523&Date=20.01.2010&CategoryID=42>
- http://www.akparti.org.tr/basbakan-erdogan-hedef-milli-birlik-ve-kardeslik-projesid_6449.html
- <http://www.cumhuriyet.com.tr/?im=yhs&hn=96608>
- <http://firatnews.org/index.php?rupel=nuce&nuceID=2952>
- <http://www.tkp.org.tr/dosyalar/tkp/baris-kardeslik-birlik.pdf>
- <http://www.bdp.org.tr/yayinlarimiz/demokratik-ozerklik/demokratik-ozerklik.html>
- Jongerden, Joost. 2008. *Türkiye'de İskan Sorunu ve Kürtler Modernite, Savaş ve Mekan Politikaları Üzerine Bir Çözümleme*. İstanbul: Vate
- Karabekir, Kazım. 1994. *Kürt Meselesi*. İstanbul: Emre yayınları

- Kieser,Hans-Lukas. 2005. *İskalanmış Barış Doğu Vilayetleri'nde Misyonerlik, Etnik Kimlik ve Devlet 1839-1938*. İstanbul: İletişim Yayınları